

«Η οντολογία στον εξελληνισμένο Χριστιανισμό και στον εκχριστιανισμένο Ελληνισμό»

του Αγραπίδη Κωνσταντίνου

Αφετηρία του χριστιανισμού υπήρξε η ερμηνεία των βιβλικών μαρτυριών που κληροδοτούν το εβραϊκό κοσμοείδωλο και έρχονται σε συνάφεια με την ελληνική μεταφυσική.

Η οντολογική διαφορά ανάμεσα στην αρχαιοελληνική κοσμολογία και την ιουδαιοχριστιανική εσχολογία γίνεται πηγή δεινών για την εκκλησιαστική διανόηση και αφορμή για την ανάπτυξη μιας θεολογίας που δεν είναι άλλο παρά η «χριστιανική φιλοσοφία».

Η φιλοσοφία έρχεται αντιμέτωπη με τη θεολογία. Η στάση όμως των Ελλήνων Πατέρων της Εκκλησίας απέναντι σ' αυτή τη συνάντηση είχε ως αποτέλεσμα τη διάκριση και σύγκλιση των δύο αυτών «εννοιών» και τη αποφυγή της πόλωσης. Η φιλοσοφία έχει θεολογικές συνέπειες και η θεολογία διαθέτει φιλοσοφικές προϋποθέσεις. Η πατερική παράδοση ούτε εξαγιάζει εξ' ολοκλήρου τη φιλοσοφία αλλά ούτε και την αφορίζει. Είναι υπέρ του κριτικού διαλόγου και της διαλεκτικής έντασης, χωρίς να ταυτίζει τις δύο έννοιες.

Άλλο είναι η θεολογία και άλλο η φιλοσοφία. Μεταξύ τους σχετίζονται μέσα από τη θεώρηση του είναι των όντων, δηλαδή την Οντολογία, και όχι απευθείας.

Αλλά ας δούμε τώρα, από ποια οπτική γωνία η φιλοσοφία και η θεολογία, βλέπουν την ύπαρξη όλων ανεξαιρέτως των δημιουργημάτων, και ποιες είναι οι διαφορές και οι επιπτώσεις των δύο αυτών οντολογικών θεωρήσεων.

Σύμφωνα με τη θεολογική θεώρηση, στην οποία γίνεται λόγος περί «κτίσεως κόσμου», «κτισιο-λογία», όλη η συμπατική πραγματικότητα αναδόθηκε από την ανυπαρξία στην ύπαρξη, με την παντοδύναμη βούληση και ελευθερία του Θεού. Ο κόσμος προήλθε όχι από κάποια προϋπάρχουσα ύλη αλλά «εκ του μη όντος» που σημαίνει ότι δεν προήλθε ούτε κι από τη θεία ουσία, γι' αυτό και είναι μη όν. Είναι ετερούσιος σε σχέση με το Δημιουργό κι επειδή δεν είναι από την ουσία του, κατ' ανάγκη όλες οι βαθμίδες της ύπαρξής του εξαρτώνται από τις θείες και δημιουργικές ενέργειες.

Αντίθετα, σύμφωνα με τη φιλοσοφική θεώρηση όπου γίνεται λόγος περί «φύσεως κόσμου», «κοσμο-λογία», ο κόσμος είναι αυθύπαρκτος στο επίπεδο του «είναι» και αυτονόητος στο επίπεδο της αλήθειας. Το «είναι» είναι ένα αυθύπαρκτο δεδομένο (datum) κι όχι ένα δώρο ελευθερίας. Η θεώρηση της ύπαρξης είναι ολιστική και στηρίζεται στην υπαρκτική αυτάρκεια του «είναι».

Σ' αυτή τη θεώρηση ούτε η οντολογική ετερότητα, ούτε η ελευθερία μπορούν να βρουν θέση¹.

Η Οντολογία όπως αναφέραμε πιο πάνω, είναι αυτή που σχετίζει τη φιλοσοφία και τη θεολογία. Χρειάζεται όμως προσοχή ώστε να μην ταυτιστούν οι δύο όροι. Διότι είναι άλλο η θεώρηση του είναι των όντων που

εξετάζει η Οντολογία και άλλο η φιλοσοφία η οποία αποτελεί μια φιλοσοφική μέθοδο της θεώρησης των όντων.

Η θεολογία επίσης, είναι κάτι διαφορετικό και δε θα πρέπει να περνά τα διακριτά όρια της φιλοσοφίας. Και για το λόγο αυτό δε θα πρέπει να γίνεται ταύτιση της φιλοσοφικής και της θεολογικής μεθόδου θεωρήσεως, δηλαδή της φιλοσοφικής Οντολογίας και της θεολογικής Οντολογίας. Στη θεώρησή μας άρα, λαμβάνουν χώρα τρεις συντεταγμένες: η φιλοσοφία, η θεολογία και η Οντολογία κι όχι μόνο η φιλοσοφία και η θεολογία².

Και καταλήγουμε σ' αυτό το συμπέρασμα διότι η ορθόδοξη θεολογία συνένωσε λειτουργικά τα επίπεδα της θεολογίας και της επιστήμης χωρίς ποτέ αυτά τα δύο να νοηθούν διαλεκτικά. Επομένως η θεολογία μπορεί να κάνει λόγο και για την αιτία, με τη διδασκαλία της θεόπνευστης Βίβλου και της θεολογίας, αλλά και για τον τρόπο γένεσης των όντων με τη συμβολική γλώσσα της Βίβλου και το έργο της επιστημονικής έρευνας, ξέροντας πως το μεν πρώτο ανήκει καθαρά στο θεολογικό χώρο, στη χαρισματική γνώση το μεν δεύτερο στο χώρο της έρευνας, της απλής και της υψηλής επιστημονικής³.

Όσο αναφορά τώρα τον εξελληνισμένο Χριστιανισμό η Οντολογία, παρά τη χριστιανική πίστη παραμένει αυτό που ήταν στον Ελληνισμό, δηλαδή φιλοσοφική. Αντίθετα στον εκχριστιανισμένο Ελληνισμό η Οντολογία μεταμορφώνεται μέσα από την πίστη και το Βιβλικό πνεύμα και γίνεται θεολογική.

Κατά συνέπεια στην πρώτη περίπτωση έχουμε δύο μεθοδολογικές συντεταγμένες: τη φιλοσοφία και τη θεολογία, επειδή η Οντολογία ταυτίζεται με τη φιλοσοφία, ενώ στη δεύτερη τρεις συντεταγμένες: τη φιλοσοφία, τη θεολογία και την Οντολογία, επειδή η Οντολογία διακρίνεται από τη φιλοσοφία⁴.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι η βασική διαφορά μεταξύ του ελληνο-φιλοσοφικού και βιβλιο-θεολογικού κοσμοειδώλου είναι ο οντολογικά «κοσμολογικός» ολισμός του πρώτου, όπου η Οντολογία είναι δεμένη με τη γνωσιολογία και η οντολογικά απόλυτη διαλεκτική του δεύτερου, όπου η Οντολογία είναι ελεύθερη από τη γνωσιολογία.

1. Κ.Αγορά, Στ. Γιαγκαζόγλου, Π.Ν. Λουδοβίκου και Στ. Φωτίου, *Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας*, (Πάτρα: ΕΑΠ, τόμος Α, 2002), σ. 95-96

2. ό.π. Κ.Αγορά, Στ. Γιαγκαζόγλου, Π.Ν. Λουδοβίκου και Στ. Φωτίου, σελ.92

3. Ν. Α. Ματσούκα, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β*, (Θεσσαλονίκη: Π. Πουρνάρα, 1996), σ. 169

4. ό.π. Κ.Αγορά, Στ. Γιαγκαζόγλου, Π.Ν. Λουδοβίκου και Στ. Φωτίου, σελ.14